

JUDAIZM, CHRZEŚCIJAŃSTWO I ISLAM W PLURALISTYCZNYM ŚWIECIE

Sprawozdanie z sympozjum religiolologicznego w Szczecinie

ks. Andrzej Wańka

Powyższy tytuł, nawiązujący do wyzwań, przed którymi stają w globalizującym się świecie wielkie religie monoteistyczne, nosiło sympozjum religiolologiczne, które odbyło się 14 marca 2003 r. w Arcybiskupim Wyższym Seminarium Duchownym w Szczecinie (sekcja Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu). Sympozjum skierowane było nie tylko dla studentów teologii (alumnów i świeckich), ale dla wszystkich zainteresowanych.

Krótkiego przywitania wszystkich przybyłych dokonał ks. dr Andrzej Wańka, który poprosił J.M. ks. dra Zygmunta Wichrowskiego – Rektora Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego w Szczecinie – o oficjalne otwarcie sympozjum i przewodniczenie jego pierwszej części. Po dokonaniu otwarcia sympozjum i przedstawieniu zaproszonych prelegentów ks. rektor poprosił J.E. ks. Abpa Zygmunta Kamińskiego, Metropolitę Szczecińsko – Kamieńskiego, o wygłoszenie słowa wstępnego do uczestników sympozjum.

Ksiądz Arcybiskup Metropolita w swoim wystąpieniu wskazał na rolę religii w życiu jednostek i społeczeństw oraz na potrzebę dialogu międzyreligijnego. „Wydarzenia takie jak: zamach na World Trade Center w Nowym Yorku, krwawe zamieszki, jakie wybuchły w czasie ostatnich wyborów Miss World w Nigerii, Konflikt w Kaszmirze, procesy zachodzące w Indonezji, czy też najnowsza intifada w Ziemi Świętej, to tylko niektóre z przykładów potwierdzających znaczenie i rolę, jaką religia odgrywa w życiu nie tylko jednostek, ale całych społeczeństw” – mówił ksiądz arcybiskup. Swoje wystąpienie Ks. Abp Zygmunt Kamiński zakończył wskazaniem na wyjątkowy charakter i rolę chrześcijaństwa wśród religii świata.

Po zakończeniu części wstępnej nastąpiły referaty naukowe. Jako pierwszy wykład zatytułowany „Dialog międzyreligijny podstawy i perspektywy” wygłosił dr hab. Eugeniusz Sakowicz, prof. UKSW, kierownik Katedry Teologii Religii w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Swoje wystąpienie prelegent rozpoczął od zdefiniowania określeń „dialog” i „dialog międzyreligijny”, by następnie przejść do wskazania podstaw teologicznych dialogu międzyreligijnego oraz jego form i celów.

Prelegent wskazał, że dialog międzyreligijny opiera się na następujących podstawach teologicznych:

- kreacjonistycznej (Bóg w Trójcy Jedyny jest jedynym Stwórcą świata i człowieka);
- rewelacjonistycznej (Bóg na różne sposoby objawia się ludziom, a szczytem objawienia się Boga jest Jezus Chrystus);
- chrystologicznej (Jezus Chrystus poprzez akt wcielenia upodobił się do każdego człowieka a poprzez akt odkupienia dokonanego na krzyżu wyzwolił z grzechu i jego konsekwencji wszystkich ludzi);
- pneumatologicznej (Duch Święty obecny jest w Kościele, ale również w kulturach i religiach niechrześcijańskich).

Zakończeniem wystąpienia było podanie „Dekalogu dialogu międzyreligijnego” Zdaniem prelegenta świat staje się obecnie coraz bardziej pluralistyczny, również religijnie. Dlatego drogą, którą obrać powinni wyznawcy różnych religii jest droga dialogu. Służyć ma on zbudowaniu wspólnoty ogólnoludzkich wartości: pokoju, sprawiedliwości, solidarności. Kościół katolicki od czasu Soboru Watykańskiego II stał się szczególnym promotorem dialogu. Dostrzega „zarodki prawdy” obecne w innych religiach, dlatego dialog międzyreligijny uważa za część swojej misji ewangelizacyjnej podejmowanej dla zbawienia świata. Dialog międzyreligijny stanowi istotny element nauczania i działań papieża Jana Pawła II. Drugi wykład na temat „Islam jako religia totalna” wygłosił ks. dr Andrzej Wańka, adiunkt przy Katedrze Fenomenologii Religii w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Świat zachodni przyzwyczajony jest do rozróżniania między tym, co religijne, a tym, co państwowe i świeckie – tym, co boskie, a tym, co cesarskie. Zupełnie odmiennie zagadnienie miejsca i roli religii w życiu społecznym wygląda w islamie - drugiej, co do wielkości i niezwykle dynamicznie oddziaływującej religii świata. Islam, bardziej niż inne religie, reguluje całość życia wyznawców, nie tylko w aspektach czysto religijnych, ale także świeckich. Zagadnienie totalności islamu autor poddał analizie w trzech aspektach: źródeł doktrynalnych, wzorców historycznych i przemian współczesnych.

Najważniejsze doktrynalne źródła określające charakter islamu to teologia wraz z jej radykalnym teocentryzmem i profetycznym charakterem oraz wypływające z nich prawo religijne - szari'a, które szczególnie ukierunkowuje muzułmanów na podporządkowanie wszystkich dziedzin życia osobistego i społecznego religii. Także historyczne wzorce pierwotnej ummy (społeczności) stanowiącej rodzaj archetypu życia społeczności muzułmańskiej i rozwiniętego w oparciu o nią kalifatu sprzyjały szczegółowemu regulowaniu wszystkich dziedzin życia osobistego i społecznego wyznawców przez religię. Jest to specyfika islamu, która historycznie zaowocowała stworzeniem jednej społeczności muzułmańskiej utożsamiając społeczność religijną, ze społecznością państwową. Począwszy od XIX w. w islamie zacho-

dzą duże zmiany, z jednej strony, kraje islamskie, ulegając wpływowi Europy, zaczęły dążyć do modernizacji i wprowadzać stopniowo elementy demokracji zachodniej, z drugiej strony, obserwuje się falę wzrostu nastrojów fundamentalistycznych i panislamskich. Zaczęły też powstawać koncepcje teologiczne próbujące na nowo określić relację państwa do religii. Przy czym, o ile, uogólniając, można uważać wiek XIX za okres wzrostu tendencji okcydentalizacyjnych w islamie, o tyle wiek XX zaznaczył się wzrostem tendencji fundamentalistycznych i panislamskich. Rozstrzygnięcia muzulmańskiego dylematu: demokracja, czy tożsamość religijna, upatrywać można w akomodacji koncepcji społecznych islamu do wzorców kultury europejskiej. Taka inkulturacyjna, wolna od postaw fundamentalistycznych, forma islamu, oddzielająca religię od polityki, akceptująca prawa człowieka i pluralizm kulturowy stanowi drogę pozwalającą, przy zachowaniu własnej tożsamości religijnej, pokojowo współistnieć islamowi w zetknięciu z pluralistycznym społeczeństwem zachodnim.

Ostatni wykład, zatytułowany „Chrześcijanie i Żydzi w pluralistycznym świecie – wyzwania i problemy”, wygłosił ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski, kierownik Katedry Egzegezy Starego Testamentu w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Prelegent wskazał najpierw na poprawne rozumienie społeczeństwa pluralistycznego, jako na społeczeństwo, które pozwala każdemu człowiekowi, każdej wspólnotie religijnej, kulturowej, etnicznej, zachować własną tożsamość. Następnie ks. prof. W. Chrostowski skupił się na zagadnieniu wzajemnych odniesień chrześcijan i żydów we współczesnym, globalizującym się świecie. Prelegent wskazał, że przy poszukiwaniu tego, co łączy obie religie potrzebny jest pełen realizm i wierność prawdzie, która zakłada także dostrzeżenie i poszanowanie różnic, a tych jest wiele. Szczególnym niebezpieczeństwem dla dialogu międzyreligijnego jest relatywizacja prawdy i zastępowanie jej własnym punktem widzenia. Prelegent wskazał też, że dialog międzyreligijny jest częścią ewangelizacyjnej misji Kościoła i dlatego również w spotkaniu z żydami, chrześcijanin nie może przestać być sobą, w tym znaczeniu, że nie może przestać być świadkiem Jezusa Chrystusa i Boga, który jest w Trójcy Świętej Jedyny, Boga, który jest Ojcem i Synem i Duchem Świętym.

Wychodząc z założenia, że wielkim wyzwaniem we wzajemnych stosunkach chrześcijańsko-żydowskich jest poczucie realizmu, to znaczy mówienie prawdy o faktycznym stanie tych stosunków, prelegent zwrócił uwagę, że pod tym względem mamy do czynienia z daleko posuniętą asymetrią. Polega ona na tym, że żydzi bardzo troszczą się o rozwijanie swojej tożsamości i podtrzymują ją, od co najmniej czterech tysięcy lat. Szukają również w świecie pozażydowskim, sojuszników do tego, by tę żydowską tożsamość rozwijać. Po stronie chrześcijańskiej nie brakuje takich, którzy temu specyficznie żydowskiemu punktowi widzenia sprzyjają. Ale po stronie żydowskiej nie widać jakiegokolwiek wzajemności, żeby troszczyć się o budowanie tożsamości chrześcijańskiej. Na progu XXI w. dialog chrześcijańsko-

żydowski znalazł się w głębokim kryzysie. Wyjściem z tej sytuacji jest nadanie dialogowaniu nowej jakości, poprzez oparcie go na poszanowaniu prawdy i rozwijaniu własnej tożsamości.

Po zakończeniu wykładów prelegenci odpowiadali na pytania. Tej części sympozjum przewodniczył ks. dr Andrzej Wańka, aby następnie zamknąć obrady.

Warto zauważyć, że było to pierwsze w historii Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego w Szczecinie sympozjum religiologiczne. Dało ono uczestnikom okazję do refleksji nad rolą i miejscem wielkich religii monoteistycznych w globalizującym się świecie oraz nad charakterem wzajemnych odniesień religii w perspektywie pokojowego współistnienia.